

8. Putro L.M. (2017) "To the question of the necessity of using immunomodulators in the practice of sports with nitous physical exertion" : Sports medicine, no.1-2, pp. 27–32.
9. Roit A., Brostoff G. and Mey J. (2000) "Immunology": Moscow, Mir, 582p.
10. Khaitov R.V. and Pinegin B.V. (2004) "Immunomodulators: classification, pharmacological action, clinical application" : Pharmateka, no. 7(85), pp. 10-25.
11. Jeneway C.H., Travels P., Welpert. Immunobiology. – 5th ed. – New York; London: Garland Publishing, 2001. – 732 p.
12. Johnson A.C., Lucashewych O.A. Immunobiology: Board Review Series. – Washington: Wilking Publishers, 2001. – 480 p.
13. Fensterl V. Interferons and viral infections/ V. Fensterl, G. Sen// Bifactors. –2009. – Vol. 35, №1. – P. 14–20.
14. William W.E., Paul Md. Fundamental Immunology. – Washington: Wilking Publishers, 2003. – 605 p.
15. Walsh N. Position statement part two: maintaining immune health/ N. Walsh, M. Gleeson// Exerc. immune. – Rev. – 2011. – Vol.17. – P. 6–63.

УДК 796.898:796.03-056.26

Розторгуй М.С.,
кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, доцент кафедри атлетичних видів спорту,
Куклишин І.В.
Львівський державний університет фізичної культури, м. Львів

ОСОБЛИВОСТІ ЗАРОДЖЕННЯ ТА РОЗВИТКУ АРМСПОРТУ В СТРУКТУРІ АДАПТИВНОГО СПОРТУ

Наукове знання щодо історико-організаційних аспектів зародження силових видів адаптивного спорту обмежене дослідженнями особливостей розвитку пауерліфтингу як складової частини паралімпійського руху. Особливості зародження та розвитку нових видів спорту для осіб з інвалідністю, які не входять в програму Паралімпійських ігор, залишилися поза увагою науковців. Метою даного наукового дослідження є виявлення особливостей зародження та розвитку армспорту в структурі адаптивного спорту протягом 1996-2004 рр. Протягом досліджуваного етапу міжнародні змагання з армспорту для спортсменів з інвалідністю проходили в окремому дивізіоні на чемпіонатах Світу та Європи серед здорових спортсменів. В результаті дослідження кількісних показників проведення міжнародних змагань встановлено, що протягом 1997-2000рр. у розвитку армспорту серед спортсменів з інвалідністю відбувались систематичні зміни у правилах змагань щодо кількості та номіналу вагових категорій, що мало негативний вплив на показники участі спортсменів та країн-учасниць у чемпіонатах Світу.

Ключові слова: армспорт, зародження, розвиток, спортсмени з інвалідністю.

Розторгуй М.С., Куклишин І.В. Особенности зарождение и развитие армспорта в структуре адаптивного спорта. Научное знание об историко-организационных аспектах зарождения силовых видов адаптивного спорта ограничено исследованиями особенностей развития пауэрлифтинга как составной части паралимпийского движения. Особенности зарождения и развития новых видов спорта для лиц с инвалидностью, которые не входят в программу Паралимпийских игр, остались неизученными учеными. Целью данного научного исследования является выявление особенностей зарождения и развития армспорта в структуре адаптивного спорта в течение 1996-2004 гг. В течение исследуемого этапа международные соревнования по армспорту для спортсменов с инвалидностью проходили в отдельном дивизионе на чемпионатах мира и Европы среди здоровых спортсменов. В результате исследования количественных показателей проведения международных соревнований установлено, что в течение 1997-2000гг. в развитии армспорта среди спортсменов с инвалидностью происходили систематические изменения в правилах соревнований по количеству и номиналу весовых категорий, имело негативное влияние на показатели участия спортсменов и стран-участниц в чемпионатах Мира.

Ключевые слова: армспорт, зарождение, развитие, спортсмены с инвалидностью.

Roztorhui M., Kuklyshyn I. Peculiarities of origin and development of the armsport in the structure of adaptive sport. Scientific knowledge of the historical and organizational aspects of the development of power sports for athletes with disabilities is limited to studies of powerlifting as a sport that is part of the Paralympic Games. A characteristic feature of modern adaptive sports is the rapid development of new sports for athletes of different nosological groups that are not part of the Paralympic Games program. The peculiarities of origin and development of such sports for athletes with disabilities were left out of the attention of scientists. A characteristic feature of the available scientific knowledge on the historical aspects of the origin and development of armsport for athletes with disabilities is fragmentation. The purpose of this scientific research is to identify the features of the origin and development of armsport in the structure of adaptive sports during 1996-2004. It was established that the origin of armsports as a sport for athletes with disabilities took place in the structure of international competitions among healthy athletes. International competitions of armsport for athletes with disabilities took place in a separate division at the World and European Championships among healthy athletes. As a result of the research of quantitative indicators of conducting international competitions it was established that during 1997-2000 in the development of armsport for athletes with disabilities there were systematic changes in the rules of competitions. It had a negative impact on the participation and countries in the World Championships of armsport for athletes with disabilities. During 2001-2004 the quantitative indicators of participation of athletes increased, but this dynamics is not linear.

Key words: armsport, origin, development, athletes with disabilities.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Історичні аспекти розвитку адаптивного спорту як унікального соціального явища та складової частини олімпійського руху детально досліджено у науково-методичних працях закордонних та вітчизняних фахівців [1, 3, 9, 10, 11]. Аналіз науково-методичної літератури свідчить про детальний аналіз узагальненої інформації щодо функціонування видів спорту в структурі адаптивного спорту [1, 3, 12, 13, 14]. При цьому, особливості зародження та розвитку окремих видів спорту для осіб з інвалідністю залишилися поза увагою науковців. Характерною ознакою наявного наукового знання щодо історичних аспектів зародження та розвитку армспорту для осіб з інвалідністю є фрагментарність [8].

Дослідження виконано у межах наукової теми: 2.2. «Теоретико-методичні основи управління тренувальним процесом та змагальною діяльністю в олімпійському, професійному та адаптивному спорті» (№ державної реєстрації 0116U003167) Зведеного плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури на 2016-2020 рр.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історичні аспекти розвитку силових видів спорту в структурі адаптивного спорту були досліджені фахівцями П. А. Гузеєвим, М. С. Розторгуй та А. І. Стаценком [2, 4, 5, 6, 7]. Фахівцями визначено особливості функціонування пауерліфтингу як складової паралімпійського спорту [2, 7], розглянуто особливості історичних аспектів розвитку пауерліфтингу для спортсменів з пошкодженнями опорно-рухового апарату [5, 6, 7]. При цьому, наукове знання щодо проблематики зародження та розвитку силових видів спорту обмежене історичним аналізом розвитку виключно пауерліфтингу. Разом з тим, крім пауерліфтингу у структурі адаптивного спорту активно розвивається армспорт для осіб з інвалідністю [8].

Метою даного наукового дослідження є виявлення особливостей зародження та розвитку армспорту в структурі адаптивного спорту протягом 1996-2004 рр. **Методи та організація дослідження.** Для вирішення поставленої мети було використані наступні методи: аналогія, аналіз, синтез, абстрагування, індукція, екстраполяція, документальний метод, порівняльно-історичний метод, ретроспективний метод. Протягом дослідження проаналізовано 322 спеціалізованих видання науково-методичної літератури та всесвітньої інформаційної мережі Інтернет, серед яких 155 робіт закордонних авторів. Документальний метод було використано з метою виявлення історичних фактів щодо зародження та розвитку армспорту як складової частини адаптивного спорту. З метою виявлення кількісних показників розвитку армспорту серед спортсменів з інвалідністю було проаналізовано протоколи змагань з армспорту 1996-2004 рр. та архівні документи Міжнародної федерації армспорту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Протягом двадцяти двох років єдиним силовим видом спорту в якому змагалися спортсмени з інвалідністю був пауерліфтинг. У 1996 р. в адаптивному спорті відбулась подія, яка сприяла зародженню нового виду спорту для осіб з інвалідністю – армспорту. У цьому році до участі у чемпіонаті Світу з армспорту серед чоловіків та жінок (1996 р., м. Вірджинія-Біч, Сполучені Штати Америки) було допущено осіб з інвалідністю, які змагалися разом із здоровими спортсменами у відповідних вагових категоріях. Оскільки спортсмени з інвалідністю змагалися серед здорових спортсменів в архівних документах Міжнародної федерації з армспорту не зазначена інформація щодо окремих показників їх змагальної діяльності у даних змаганнях. Разом з тим, саме чемпіонат Світу з армспорту, який було проведено у 1996 р. вважається першим офіційним чемпіонатом Світу серед спортсменів з інвалідністю з даного виду спорту. У 1997 р. на чемпіонаті Світу з армспорту серед чоловіків та жінок (м. Гувахаті, Індія) спортсмени з інвалідністю вже змагалися в окремому дивізіоні серед спортсменів з пошкодженнями опорно-рухового апарату та спортсменів з вадами зору за правилами змагань, які затверджені Міжнародною федерацією армспорту (табл. 1).

Таблиця 1

Хронологія чемпіонатів Світу з армспорту серед спортсменів з інвалідністю впродовж третього етапу розвитку силових видів адаптивного спорту (1996-2004 рр.)

Рік	Хронологія чемпіонатів Світу	Місце Проведення	Кількість стартових груп/ вагових категорій	Кількість медалей
1996	Чемпіонат Світу з армспорту серед чоловіків та жінок	м. Вірджинія-Біч, Сполучені Штати Америки	-	-
1997	Чемпіонат Світу з армспорту серед чоловіків та жінок	м. Гувахаті, Індія	3/3	8
1998	Чемпіонат Світу з армспорту серед чоловіків та жінок	м. Тандер-Бей, Канада	4/2	12
1999	Чемпіонат Світу з армспорту серед чоловіків та жінок	м. Токіо, Японія	3/2	6
2000	Чемпіонат Світу з армспорту серед чоловіків та жінок	м. Рованіємі, Фінляндія	4/2	5
2001	Чемпіонат Світу з армспорту серед чоловіків та жінок	м. Гдиня, Польща	6/3	16
2002	Чемпіонат Світу з армспорту серед чоловіків та жінок	м. Спрингфілд, Сполучені Штати Америки	17/6	29
2003	Чемпіонат Світу з армспорту серед чоловіків та жінок	м. Оттава, Канада	12/6	26
2004	Чемпіонат Світу з армспорту серед чоловіків та жінок, юніорів та юніорок, осіб з інвалідністю	м. Дурбан, Південно-Африканська республіка	12/6	28

Кількість учасників змагань з армспорту на даному чемпіонаті Світу складала 14 спортсменів, які представляли 5 країн (Бразилія, Індія, Росія, Туреччина, Бангладеш). Чоловіки змагалися у двох вагових категоріях до 60 кг та понад 60 кг, а жінки в одній ваговій категорії понад 50 кг. Необхідно відзначити, що номінал вагових категорій, у яких змагалися спортсмени з інвалідністю відрізнявся від номіналу вагових категорій для здорових спортсменів. Вагові категорії автоматично було задекларовано як стартові групи спортсменів. Результати у загальнокомандному заліку не було визначено. Найбільшу кількість нагород вибороли представники Росії та Бразилії (по 3 медалі), а найбільш представницькими були команди Індії (4 спортсмени) та Росії (5 спортсменів).

У 1998 р. в м. Тандер-Бей, Канада було проведено третій чемпіонат Світу з армспорту серед чоловіків та жінок, в якому змагалися 11 спортсменів з інвалідністю з 3 країн (Бразилія, Канада, Сполучені Штати Америки). Загальна кількість медалей, яку вибороли спортсмени на даному чемпіонаті складала 12. Спортсменів вперше було класифіковано у чотири стартові групи, які були сформовані відповідно до двох вагових категорій та провідної руки (права, ліва). Вже на наступному чемпіонаті Світу з армспорту серед чоловіків та жінок, який був проведений у 1999 р. в м. Токіо, Японія спортсмени змагалися у нових вагових категоріях до 70 кг та понад 70 кг.

У 2002 р. на чемпіонаті Світу з армспорту серед чоловіків та жінок (м. Спрингфілд, Сполучені Штати Америки) спортсменів з інвалідністю було вперше класифіковано відповідно до способу ведення змагальної боротьби та було впроваджено нові вагові категорії, що стало початком сучасної класифікації у армспорті для спортсменів з інвалідністю. До цього чемпіонату Світу спортсмени змагалися лише в положенні стоячи на столі для армспорту, який призначений для здорових спортсменів. В результаті впровадження змін у правила змагань спортсмени змагалися у шести вагових категоріях (чоловіки до 60 кг, до 70 кг, до 90 кг та понад 90 кг; жінки до 60 кг та понад 60 кг) та 17 стартових групах, які включали поділ на спортсменів за провідною рукою, ваговою категорією та способом ведення змагальної боротьби: спортсмени, які змагаються стоячи за звичайним столом для армспорту та спортсмени, які змагалися у візках за спеціальним столом. Загальна кількість спортсменів, які змагалися на даному чемпіонаті складала 45 осіб, які представляли 7 країн (Єгипет, Бразилія, Італія, Росія, Узбекистан, Білорусь, Угорщина).

У 2003 р. вперше було проведено чемпіонат Європи з армспорту серед спортсменів з інвалідністю, у якому взяло участь 24 спортсмени з 14 країн. В цьому ж році було проведено чемпіонат світу з армспорту серед спортсменів з інвалідністю. Загальна кількість спортсменів, які взяли участь у чемпіонаті Світу складала 26, а країн учасниць 6. Неузгодженість та відсутність єдиного органу, який здійснював організаційне керівництво розвитком даного виду спорту призвело до того, що в 2003 р. міжнародні змагання, а саме чемпіонат Європи та Світу було проведено за різними правилами змагань, а спортсмени змагалися в різних вагових категоріях. Так, на чемпіонаті Світу з армспорту серед чоловіків та жінок спортсмени з інвалідністю змагалися у наступних вагових категоріях: серед чоловіків до 60 кг, до 70 кг, до 80 кг та понад 80 кг, а серед жінок до 60 кг та понад 60 кг. Вагові категорії для спортсменів з інвалідністю на чемпіонаті Європи з армспорту серед чоловіків та жінок були більш наближеними до правил змагань для здорових спортсменів, а саме жінки змагалися у вагових категоріях до 75 кг та понад 75 кг, чоловіки – до 78 кг та понад 78 кг.

Аналогічна ситуація повторилась і у 2004 р. кількість спортсменів з інвалідністю, які взяли участь у чемпіонаті Європи з армспорту серед чоловіків та жінок була вищою (29 спортсменів з 8 країн), ніж тих які взяли участь у чемпіонаті Світу серед чоловіків та жінок (20 спортсменів з 6 країн). Вагові категорії на чемпіонаті Світу та чемпіонаті Європи, у яких змагалися спортсмени з інвалідністю відрізнялися. На основі аналізу кількісних показників розвитку армспорту серед спортсменів з інвалідністю можна зробити висновок щодо негативної динаміки кількості учасників та країн учасниць протягом 1997-2000 рр., а з 2001 р. відбулося стрімке їх зростання (рис. 1.).

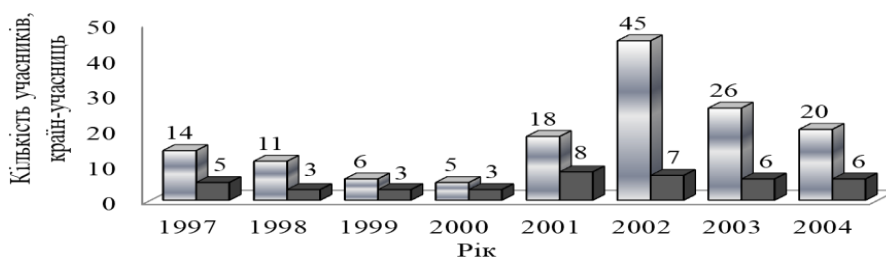

Рис. 1. Динаміка кількості учасників та країн-учасниць у чемпіонатах Світу з армспорту серед спортсменів з інвалідністю:

- – кількість спортсменів, які брали участь у змаганнях;
- – кількість країн-учасниць.

Аналіз кількісних показників участі спортсменів та країн-учасниць у міжнародних змаганнях дозволяє стверджувати, що немає залежності між кількісними параметрами участі у чемпіонатах Світу з армспорту та місцями проведення міжнародних змагань.

Висновки

Аналіз історичних аспектів зародження та розвитку армспорту в структурі адаптивного спорту дозволив виявити особливості функціонування та кількісні показники організації міжнародних змагань з армспорту серед спортсменів з інвалідністю. Встановлено, що зародження армспорту як виду спорту для осіб з інвалідністю відбулося в структурі міжнародних змагань серед здорових спортсменів. Протягом 1997-2004 рр. міжнародні змагання з армспорту для спортсменів з інвалідністю проходили в окремому дивізіоні на чемпіонатах Світу та Європи серед здорових спортсменів. В результаті дослідження кількісних показників проведення міжнародних змагань встановлено, що протягом 1997-2000 рр. у розвитку армспорту серед спортсменів з інвалідністю відбувались систематичні зміни у правилах змагань щодо

кількості та номіналу вагових категорій, що мало негативний вплив на показники участі спортсменів та країн-учасниць у чемпіонатах Світу. Протягом 2001-2004 рр. кількісні показники участі спортсменів збільшилися, але ця динаміка не є лінійною, що дозволяє зробити висновок щодо хаотичного розвитку виду спорту.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з виявленням особливостей розвитку силових видів спорту на сучасному етапі.

Література

1. Брискин Ю. А. Тенденции развития спорта инвалидов в системе международного олимпийского движения / Брискин Ю. А. // Наука в олимпийском спорте. – 2006. – № 1. – С. 23-30.
2. Гузеев П. А. Пауэрлифтинг / П. А. Гузеев, Ю. В. Пименов. – М. : Terra-Sport, 2003. – 56 с.
3. Кузнецов С. А. История развития паралимпийского спорта в мире / Кузнецов С. А., Кузнецова З. М. // Педагогико-психологические и медико-биологические проблемы физической культуры и спорта. – 2014. – Т. 31. – С. 46-53.
4. Розторгуй М. Историко-організаційні аспекти розвитку пауерліфтингу як складової частини адаптивного спорту / Марія Розторгуй, Аліна Передерій // Фізична активність, здоров'я і спорт : Наук. журнал. – Львів, 2017. – Вип. № 1 (27). – С. 20 – 32.
5. Розторгуй М. С. Передумови зародження та розвитку пауерліфтингу у структурі адаптивного спорту / Розторгуй М. С. // Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. Серія № 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури / Фізична культура і спорт» : зб. наук. пр. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2017. – Вип. 12 (94)17. – С. 95 – 98.
6. Розторгуй М. С. Теоретичне обґрунтування об'єктивізації мануально-м'язового тестування у паралимпійській класифікації / Спортивний вісник Придніпров'я : наук.-теор. Журнал Дн. дер. інст. фіз.. культ. і спорту. – 2009. – № 2-3. – С. 120-123.
7. Стеценко А. И. Особенности развития пауэрлифтинга в системе адаптивного спорта / Стеценко А. И. // Адаптивная физическая культура. – 2013. – № 4. – С. 10-13.
8. Харитонашвили К. Пути повышения массовости спортивной специализации инвалидов различной категории в армспорте / Харитонашвили К., Цомая А., Будзিশвили Н. // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2007. – № 5. – С. 233-235.
9. Bailey S. Athlete First: A History of the Paralympic Movement / Bailey S. – London: Wiley and Sons, 2008. – 302 p.
10. DePauw K. P. Disability and sport / DePauw K. P., Gavron S. J. – Champaign: Human Kinetics, 2005. – 408 p.
11. Gold J. R. Access for all: the rise of the Paralympic Games / Gold J. R., Gold M. M. // Perspectives in Public Health. – 2007. – Vol. 127 (3). – P. 133-141.
12. Physical rehabilitation and thermoregulatory processes in athletes with disabilities / Romanna Rudenko, Anatolii Mahliovany, Olena Shyyan, Tetyana Prystupa // Journal of Physical Education and Sport. - 2015. - Vol. 15, is. 4. - P. 730 - 735
13. Shift of physical activity index for individuals with lower limb amputations as influenced by the comprehensive program of physical rehabilitation / Oleksandr Herasymenko, Vladimir Mukhin, Maryan Pityn, Larysa Kozibroda // Journal of Physical Education and Sport. – 2016. – Vol. 16, suppl. 1. – P. 707 – 712.
14. Winnick J. Adapted Physical Education and Sport / Winnick J., Porretta D. – Ch. : Human Kinetics, 2017. – 648 p.

References

1. Briskin, Ju. A. (2006). Trends in the development of sports for disabled people in the system of the international Olympic movement. *Nauka v olimpijskom sporте*, 1, 23-30.
2. Guzeev, P. A. & Pimenov, Ju. V. (2003). *Powerlifting*. Moscow: Terra-Sport.
3. Kuznecov, S. A. & Kuznecova, Z. M. (2014). History of paralympic sports development in the world *Pedagogiko-psihologicheskie i mediko-biologicheskie problemy fizicheskoy kul'tury i sporta*, 31, 46-53.
4. Roztorguj, M. & Perederij, A. (2017). Historical and organizational aspects of powerlifting development as an integral part of adaptive sports. *Fizychna aktyvnist', zdorov'ja i sport*, 1 (27), 20-32.
5. Roztorguj, M. S. (2017). Preconditions for the conception and development of powerlifting in the structure of adaptive sports. *Naukovyj chasopys Nacional'nogo pedagogichnogo universytetu im.. M.P. Dragomanova. Serija № 15. «Naukovo-pedagogichni problemy fizychnoi' kul'tury*, 12 (94)17, 95-98.
6. Roztorguj, M. S. (2009). Theoretical substantiation of the objectification of manual-muscle testing in the Paralympic classification. *Sportyvnyj visnyk Prydniprova*, 2-3, 120-123.
7. Stecenko, A. I. (2013). Peculiarities of the development of powerlifting in the system of adaptive sports. *Adaptivnaia fizicheskaia kul'tura*, 4, 10-13.
8. Haritonashvili, K., Comaja, A. & Budzishvili, N. (2007). Ways to increase the massiveness of sports specialization for people with disabilities of various categories in armsport. *Pedagogika, psihologija ta mediko-biologichni problemi fizichnogo vihovannja i sportu*, 5, 233-235.
9. Bailey, S. (2008). *Athlete First: A History of the Paralympic Movement*. London: Wiley and Sons.
10. DePauw, K. P. & Gavron, S. J. (2005). *Disability and sport*. Champaign: Human Kinetics.
11. Gold, J. R. & Gold, M. M. (2007). Access for all: the rise of the Paralympic Games. *Perspectives in Public Health*, 127(3), 133-141.
12. Rudenko, R., Mahliovany, A., Shyyan O. & Tetyana Prystupa. (2015). Physical rehabilitation and thermoregulatory processes in athletes with disabilities. *Journal of Physical Education and Sport*, 15(4), 730-735.
13. Herasymenko, O., Mukhin, V., Pityn, M. & Larysa, K. (2016). Shift of physical activity index for individuals with lower limb amputations as influenced by the comprehensive program of physical rehabilitation. *Journal of physical education and sport*, 16(1), 707-712.
14. Winnick, J. & Porretta, D. (2017). *Adapted Physical Education and Sport*. Champaign: Human Kinetics.